

 Bøger (<https://www.historie-online.dk/boger>)

Temaer (<https://www.historie-online.dk/temaer-9>)

(/)
HistorieLab (<https://www.historie-online.dk/historielab>)

Arkiv (<https://www.historie-online.dk/arkiv>)

Bliv medlem (<https://www.historie-online.dk/bliv-medlem>)

 (/) > 1800-årene (<https://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/1800-arene-37>)

> Bøger (<https://www.historie-online.dk/boger>) > Anmeldelser (<https://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5>)

> På sporet af børn og bøger

[← Forrige artikel](#) (<https://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/1800-arene-37/oproer>)

På sporet af børn og bøger

Kategori: Anmeldelser

Visninger: 379

Del artikel:

(<https://www.facebook.com/sharer/sharer>.

u=<https://www.historie->

online.dk/boger/anmeldelser-

5-5/1800-arene-37/paa-

sporet-af-boern-og-boeger)

(<https://twitter.com/home?>

status=. Aktiviteten kan ses

på <https://www.historie->

[online.dk/boger/anmeldelser-](https://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-)

[5-5/1800-arene-37/paa-](https://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/1800-arene-37/paa-)

[sporet-af-boern-og-boeger\)](https://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/1800-arene-37/paa-sporet-af-boern-og-boeger)

in

(<http://www.linkedin.com/shareArticle?>

[mini=true&url=https://www.historie-](http://www.linkedin.com/shareArticle?mini=true&url=https://www.historie-)

[online.dk/boger/anmeldelser-](https://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-)

[5-5/1800-arene-37/paa-](https://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/1800-arene-37/paa-)

[sporet-af-boern-og-](https://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/1800-arene-37/paa-sporet-af-boern-og-)

[boeger&title=\)](https://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/1800-arene-37/paa-sporet-af-boern-og-boeger&title=)

Charlotte Appel og Nina Christensen

På sporet af børn og bøger

Gad. 352 sider, ill., 399,95.

Af Ida Munk

Charlotte Appel er dr. phil. og lektor i kulturhistorie. Nina Christensen er professor i børnelitteratur. Begge ved Aarhus Universitet.

Bogens titel antyder, at der er tale om en svunden tid: Det er perioden 1750-1850, hvor der skete afgørende ændringer i det danske samfund. Her undersøger forfatterne læsekulturen og medier især for børn, idet de tager en ny tilgang og nye metoder i brug. Forfatterne har med egne ord opsøgt, sammensat og afgrænset kilder på nye måder i en kombination af en række

forskningsmetoder (s. 294). Til grund for arbejdet med denne bog ligger et forskningsprojekt med bevilling i 2015 fra Det Frie Forskningsråd til 'Children and books – enterprises and encounters. Studies in the production, uses and experiences of books for children in Denmark c. 1790-1850.'

Den samlede database kom efterfølgende til at omfatte 3100 udgivelser fordelt på 2300 titler mellem 1750 og 1849. Forfatterne har valgt tilgangen 'Følg børnene', og 'Følg bøgerne', hvilket betyder, at man har brugt dagbøger og breve skrevet af børnene selv foruden selvbiografier og erindringslitteratur. Disse er fundet i bl.a. privatarkiver og – samlinger samt i Rigsarkivet. Børnenes omtale af dukketeater, skyggebilleder og billedark ledte til undersøgelse i og af disse medier, hvilket faktisk viste sig at være bredt brugte medier ikke

mindst i hjemmene. Bogen følger en række konkrete børn, hvilket forskningsmæssigt bl.a. sker på baggrund af det tværfaglige forskningsfelt 'childhood studies'. Forfatterne lægger således vægt på at anvende nyere forskningstilgange inden for feltet.

Gennem at følge udvalgte børns brug af bøger, er man kommet på sporet af en række titler, som ikke traditionelt henføres til børns læsning. Litteratur for børn har tidligt været kategoriseret under betegnelsen 'Pædagogik' i Bibliotheca Danica. Mens fagbøger, der også var skrevet for børn, blev registreret under fagkategorierne. At forfatterne åbner indsigt i de muligheder, der har ligget gemt her, åbner for at studere et langt bredere og en mere omfattende brug af bøger i børneårene. Forfatterne har desuden konkret nærlæst rigtig mange bøger, som børn selv har bearbejdet såvel gennem kommentarer i tekst som på titelblade – her viser bogens illustrationer et par gode eksempler. Det påvises desuden, at børn ikke var begrænset til udelukkende at læse bøger skrevet alene for børn, men også læste bøger, der indgik i de voksnes lektüre, hvad enten de var skønlitterære eller faglitteratur.

Bogens intention har ikke været at give "et fuldt og samlet billede af børns bogforbrug 1750-1850"; målet har snarere været at komme "tæt på børns handlinger, valg, vurderinger, oplevelser og interesser." (s. 13), Bogen viser desuden, hvorledes de forskellige udgaver af de læste bøger fysisk blev udformet – det være sig papirkvalitet, omslag, billedmateriale mm. Her er således kapitler, 'Fra bogfolk til barnehånd' s. 77- 109 og 'Kunder og konsumenter,' s. 253-283, der undersøger markedet og går ind i betingelser og muligheder for boghandlere, udgivere og forlæggernes forretningsideer'.

Kapitlernes overskrifter: 'Drenge veje til bøger', 'ABC'er og lærebøger', 'Billedark og billedbøger', 'Barndom og breve', 'Piger og kvinder læser', 'Børn på scenen' og 'Fremtidens borgere' afdækker glimrende indholdet og viser forfatterens mangesidede tilgang til det store materiale, de har fundet frem til analysen af emnet.

I kapitel 7 'Piger og kvinder læser' går man tæt ind i en tekst, som ikke er læst af et barn, men af en voksen - formentlig en kvinde. Bogen er Hans Jørgen Birchs' Billedgallerie for Fruetimmer', 1793 1.del. Her analyseres der på de afbillede under- og overstregninger, som datidens læser har foretaget. Læseren har her forholdt sig præcist til udsagn om, hvad kvinder kan og ikke kan, vist gennem understregninger og ikke mindst overstregninger. (s. 164-5). Forfatterens kommentar er: " ... de håndskrevne noter viser, hvordan forskere kan udnytte også små spor, når man er interesseret i kvinders rolle i en bog- og læsekultur omkring børn." Kapitlet handler således bl.a. om de nye idealer for pigers læsning set i lyset af skolereformen i 1814, hvor alle børn fik ret og pligt til syv års skolegang. En særdeles spændende periode for udviklingen af børnenes læsemuligheder.

Bogen spænder over et tidsrum fra 1750-1850, hvor der virkelig skete store ændringer i børns læsning. Lidt overraskende vil det nok være for mange at læse, at fra 1700-tallets midte " lærte så godt som alle danske børn at læse" (s. 283). Altså et halvt århundrede før skoleloven blev indført i 1814. Omkring 1850 var udvalget et ganske andet og langt større af såvel undervisningsbøger som anden litteratur. Børnene læste ofte de samme bøger som voksne – især faglitteratur. Ikke mindst læste børnene bøger, der var oversat fra andre sprog ligesom børnene faktisk læste såvel tysk som fransk og engelsk, der blev udgivet af danske bogfolk. Indholdet i børnenes bøger viser sig at være et transnationalt fænomen i Danmark ligesom det har vist sig at være tilfældet internationalt. Fortællingen om Robinson Crusoe omtales i denne forbindelse som et eksempel på, hvordan man i sin tid kunne om- og gendigte en bogtekst uden copyright problemer.

Bogen følger nogle konkrete børns læsevaner og muligheder. Man har "bestrebt sig på at finde frem til drenge og piger, der levede under forskellige kår og i forskellige miljøer." Især følges den fattige dreng i København, Thomas Overskou, landsbydrengen Anton Nielsen fra Reerslev på Sjælland og Ida Thiele, der boede på Charlottenborg. Når det er muligt at gennemgå landsbydrengens læsemuligheder, skyldes det, at han i 1894 udgav sine erindringer – han var da skolelærer og forfatter. Med andre ord gennemgik han en karriere som vel ikke var helt almindelig for en landsbydreng. Det samme gælder Thomas Overskou, der bliver forfatter og dramatiker. Ida Thiele er barn i en velstående familie, i hvis hjem kom berømte kunstnere som Christen Købke og HC Andersen. Det er især gennem brevvekslingen mellem Ida og hendes far, der blev sekretær ved Kunstakademiet, at vi får viden om barnets aktiviteter bl.a. om den undervisning, hun modtog, dog i mindre grad om hendes læsning.

Også andre børns adgang til læsning gennemgås, men problematikken; at generalisere på baggrund af det kvantitativt begrænsede kildemateriale, det har været muligt at finde, håndterer de to forfattere som nævnt ved at fraskrive sig opgaven at give "et fuldt og samlet billede af børns bogforbrug 1750-1850"(s. 13) .

Bogen er en minutøs analyse af et unikt og meget stort materiale med en klar redegørelse for, hvad der kan uddrages heraf. Forfatterne udvider klart vores viden om det intellektuelle vidensniveau hos børn og deres voksnes andel heri netop i en periode (1750-1850), som historisk og geografisk udgør en særdeles væsentlig forudsætning for det danske samfund, vi kender i dag.